

KVĚTA LEGÁTOVÁ JOZOVA HANULE

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Jedné zamračené noci mi napadlo Jozovu krásu nahmatat. Usínali jsme každý zabalený ve své příkrývce, ale dotýkali jsme se volně rozhozenýma rukama.

„Zavři oči, Jozo,“ vyzvala jsem ho.

Udělal to, aniž se zeptal proč.

Přisunula jsem se k němu a prsty jsem pátrala v jeho obličejí, po centimetrech jsem se šinula po bradě, tvářích, nosu, čele, rtech. Když jsem tak putovala podruhé, byla jsem si svým výzkumem jista.

„Jsi krásný, Jozo.“

Vyděsil se.

„Já?“

„Ano.“ Vzala jsem jeho ruku a přitáhla jsem si ji na tvář. „Teď ty.“

Neřekl, že jsem blázen, jako by to udělala většina mužských.

Drsnými prsty se snažil hladit mě jako já jeho. Jenže já jsem ho nehladila.

Pokládal vše za nesrozumitelný žert.

Co svět světem stojí, plazí se člověk před krásou a není hlouposti, které by pro ni nebyl schopen.

Dobrala jsem se krásy svého muže.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze druhé poloviny novely, kdy už si Hanule uvědomuje, že Jozu miluje.

Mladá brněnská lékařka Eliška má milence, ženatého Richarda. Je činná v odboji, nosí tajné zprávy, kam se jí řekne, aniž by věděla, co je jejich obsahem. Vždy má dané instrukce, které se poctivě naučí. Když plnila další úkol, nesla dopis do bytu v činžovním domě, potkala na schodišti Němce. Do bytu ji pustili starší manželé a nechali ji uvnitř, dokud Němci neodešli. Eliška zprávu roztrhala a spláchla.

V nemocnici se Eliška právě stará o muže ze slovenského pohraničí. Je jím kovář Josef Janda, kterému říkají Joza. Eliška mu daruje krev a ráda poslouchá jeho vyprávění o kraji, odkud pochází. Ves Želary na ni působí jako z jiného světa. Když jednou seděla u Jozovy postele a čekala na Richarda, přišel její známý a blízký přítel Slávek s tím, že by měla rychle zmizet. Někteří lidé z odboje už byli zatčeni a Richard raději rychle emigroval, aniž by to Elišce řekl. O jejich vztahu všichni věděli, a tak se rozhlásilo, že Eliška emigrovala s ním. Slávek už všechno naplánoval – Eliška odejde s Jozou do Želar pod novým jménem Hana Nováková, dostane falešné doklady a vezme si ho. Eliška už se ani nevrátí do svého bytu, je to nebezpečné.

Eliška a Joza jedou vlakem do Šádovy Hutí. Eliška je vybavena novým životopisem, který se musela naučit. Cestou příliš nemluví, vzpomíná na tetu a strýce a také na babičku, která ji učila, že člověk vydrží leccos. Eliška se Jozy ptala, jestli by se s ní oženil, a on přisvědčil, dobře znal celý plán. Joza Elišce vysvětlil, že si ji nemůže hned nastěhovat k sobě, musí nejprve připravit dům. Eliška-Hana tedy zatím bydlela v hospodě u Irči, kde také začala pracovat. Od lidí se doslechla různé zkažky o Jozovi a pochopila, že jsou místní lidé naprosto odlišní od městských.

Joza a Hana se postupně sblížovali. Joza přijížděl každé pondělí a bral Hanu na procházky po okolí. S nadšením líčil, jak postupuje oprava domu. Bylo před svatbou a Hana se přestěhovala k Jozovi do Želar. Brzy se seznámila se sousedy – Luckou, Žeňou a Jurigovými.

Žeňa Haně připravila svatební šaty a stala se její přítelkyní, i když byla zvláštní. O svatební noci se Hana rozhodla, že dá Jozovi najevo, že můžou být manželé se vším všudy. Svlékla se, ale Joza ji jen objímal. Tak tomu bylo i další noci a jí se líbilo, že má ochránce, který není surový. Sledovala, jak Joza i Žeňa pracují, a bylo jí stydno, že sama nic neumí. Brzy se od Ženi naučila plno nových věcí, vařit, plést, vázat košťata apod. Práce rukama ji začala bavit, ale také ráda četla knihy z Jozovy knihovny. Navzdory tomu, co říkali lidé, Hana poznala Jozovu povahu. Nikdy se na ni nezlobil, ani když rozbila petrolejku, drahou a potřebnou věc. Zachránil ji, když se ztratila a potloukla v lese. Po operaci žlučníku se o ni staral, dokud se neuzdravila. Hanuli začalo docházet, že Richard byl sice elegantní, ale bezcitný, zatímco Joza je na pohled neotesaný, ale má neskutečně dobré srdce. Zamilovala si ho.

Když byl Joza raněn, rozřízli mu ruku při bitce, Hanule mu ránu zašila. Místní léčitelka Lucka pochopila, že může Hanuli využít při obchůzkách po nemocných. Lucka Hanuli vypráví o Jozově dětství, jak tvrdě pracoval a peníze odevzdával rodičům, kteří je propili.

Do Želar přišli ruští vojáci, z čehož měli místní radost, mysleli, že budou osvobozeni od Němců. Jenže Rusové znásilňovali místní ženy, rabovali a pili, později se i střílelo. Lucka a Hanule se staraly o raněné. Jedním z postřelených byl i Joza, zemřel své Hanuli v náručí.

Po válce se Hana vrátila do města. Léčila se na psychiatrii, přišla totiž o všechny přátele i o způsob života, který si zamilovala. Shledala se s Richardem, který se v Americe oženil a poté rozvedl. Nabídl jí sňatek, ale ona odmítla, protože věděla, že by jí nikdy neodpustil, že stále miluje prostého Jozu.

- **téma a motiv**

téma: láska

motivy: noc, dotyky, tvář

- **časoprostor**

prostor: Brno, kopaničářská ves Šádova huť a Želary (inspirovaná pravděpodobně obcí Starý Hrozenkov)

čas: závěr druhé světové války

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, novela

- **vypravěč**

ich-forma (vypravěčkou je hlavní hrdinka Eliška/Hana)

- **postava**

Eliška – mladá, lékařka, činná v odboji, nucena „zmizet“ a přijmout jméno Hana Nováková, měla těžké dětství, ochotná pomáhat, odvážná, přijímá svůj osud

Josef Janda = Joza – prostý venkovský kovář, pracovitý, chápavý, citlivý, odvážný

Lucka Vojničková – stará želarská léčitelka, drsná, lidmi vážená, ale také nenáviděná, přímá, rázná, často a hodně pila slivovici

Žeňa – vdova, má dceru Jiřinku, ochotná pomoci, málokoho si pustí k tělu

Jurigová = Juliška – má osm dětí, upovídaná, stále veselá

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: Eliška (Hana), Joza

- **typy promluv**

dialog Elišky a Jozy

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

výčet *jsem se šinula po bradě, tvářích, nosu, čele, rtech*
slovo hovorové *mužský*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

epiteton *zamračená noc*
přirovnání *hladit mě jako já jeho*
hyperbola *Co svět světem stojí*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století, počátek 21. století

Květa Legátová (1919–2012)

- vlastním jménem Věra Hofmanová, poté používala pseudonym Věra Podhorná
 - jméno Legátová převzala od kamarádky ze střední školy
 - novelistka, autorka pohádek a rozhlasových her
 - narozena v Podolí u Brna
 - z venkovské učitelké rodiny, vyrostla v okolí Brna
 - otec byl činný v odboji
 - maturovala na dívčím reálném gymnáziu
 - vystudovala obory čeština a němčina na FF MU
 - později dálkově vystudovala matematiku a fyziku na Vyšší pedagogické škole v Brně
 - absolvovala rychlokurs na obchodní škole, pracovala jako písárka
 - byla totálně nasazena do zbrojovky v Brně
 - krátce učila na brněnské konzervatoři němčinu
 - byla učitelkou malotřídek na Valašsku a Slovácku (okolí Kopanic) – inspirace pro díla
 - byla politicky nespolehlivá, často měnila působiště
 - téměř 30 let učila na Střední odborné škole knihovnické
 - v 60. letech psala pro časopis Host do domu
 - v důchodu se věnovala psaní a ochraně zvířat
 - známou se stala až po revoluci
 - v 90. letech vyhrála rozhlasovou soutěž Prix Bohemia (hra Ostrov slušných lidí)
 - držitelka Státní ceny za literaturu z r. 2002 za knihu *Želary*
 - nebyla vdaná, nemohla mít děti
 - byla milovnicí koček
 - nikdy se nechtěla živit literaturou, za knihu *Želary* nechtěla honorář
- prostředí střední Moravy
- všechny postavy jsou podle reálné předlohy
- Postavičky* – debut, soubor črt, příběhy ze života dětí
- Korda Dabrová* – román pro děti, vydán pod pseudonymem Věra Podhorná
- Želary* – soubor 8 provázaných povídek z první republiky, osudy chudých vesničanů, napsáno v 50. letech, ale vyšly až r. 2001
- Návraty do Želar* – rozhovor se spisovatelkou
- Nic není tak prosté* – soubor detektivních próz, vyšetřovatel poručík Rykša
- Mušle a jiné odposlechy* – soubor drobných apokryfů
- rozhlasové hry:
- Dvě, Sestra, Ta vteřina, Pro každého nebe, Mořská vlna, Superkočka, Splněná přání, Třetí planeta, Zajatec, Triumf Razumova, Ostrov slušných lidí, Dopis od Ivana, Pohádka o Jeseňce*
- vyšly v souborech *Pro každého nebe, Posedlá a jiné hry, Mimo tento čas*
 - 14 jich bylo nastudováno, 2 zfilmovány

- **literární / obecně kulturní kontext**

Současná česká literatura

Pavel Frýbort (1946–2007)

- vl. jménem Pavel Hříšný, romanopisec, překladatel
- studoval scenáristiku na FAMU
- redaktor Květů

- *Vekslák, Reportér, Muž na prodej*

Petr Šabach (1951–2017)

- po maturitě v roce 1974 absolvoval obor Teorie kultury na FF Karlovy univerzity
- technický redaktor v Pragokonzertu, metodik kulturního domu, noční hlídač v Národní galerii
- 1988–2001 odborný referent Galerie hlavního města Prahy
- po roce 2001 žil jako volný spisovatel
- vedl seminář tvůrčího psaní na Literární akademii Josefa Škvoreckého
- *Jak potopit Austrálii, Šakalí léta, Opilé banány, Babičky, Hovno hoří*
- *Občanský průkaz* – kamarádi se účastní slavnostního předávání OP, při podání ruky strážníkovi VB „rozhazují klouby“, čímž na sebe upozorní.

Michal Viewegh (* 1962)

- nejúspěšnější a nejprodávanější současný romanopisec
- vystudoval češtinu a pedagogiku na UK
- držitel Ceny Jiřího Ortena (1993)
- *Báječná léta pod psa, Výchova dívek v Čechách, Účastníci zájezdu, Román pro ženy*

Miloš Urban (* 1967)

- spisovatel, překladatel, redaktor
- rodiče diplomaté, vyrostl v Londýně
- vystudoval anglistiku a nordistiku na UK
- *Pole a palisáda, Hastrman* – cena Magnesia Litera, *Poslední tečka za rukopisy*

Jaroslav Rudiš (* 1972)

- prozaik, scenárista, dramatik
- vystudoval němčinu a dějepis na PdF v Liberci
- vystřídal mnoho profesí (manager kapely, prodavač, učitel, novinář)
- redaktor deníku Právo
- *Nebe nad Berlínem*, scénář k filmu a román *Grandhotel*, komiks *Alois Nebel*

Petra Hůlová (* 1979)

- v roce 2008 oceněna Cenou Josefa Škvoreckého
- studovala kulturologii a mongolistiku
- přispívá do časopisu Respekt
- *Paměť mojí babičce, Umělohmotný třípokoj, Stanice Tajga*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Jozova Hanule – hlavní hrdinka má falešné jméno Hana = Hanule a stane se manželkou vesničana Josefa = Jozy

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Příběh není aktuální, život na zapadlé vsi dnes vypadá jinak. Stále aktuální může být např. zistný sňatek, hrubší chování prostých lidí, přetvářka městských lidí.

- **pravděpodobný adresát:**

Milostný příběh se bude líbit více čtenářkám.

- **určení smyslu díla:**

Život zdánlivě prostých lidí na vesnici nemusí být špatný. Prostředí, v němž žijeme, nás silně ovlivňuje.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Novela byla vydána krátce po povídkovém souboru *Želary*, časově na něj navazuje. Kniha původně vznikala jako filmový scénář, vydána byla roku 2002.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Film *Želary*, natočený podle novely Jozova Hanule, vznikl v roce 2003. Scénář Petr Jarchovský, režie Ondřej Trojan. Hlavní role Anna Geislerová. Film byl nominován na Oscara za cizojazyčný film.

Existuje také divadelní adaptace, která využívá motivy z knihy povídek *Želary*. Představení s názvem *Želary* hrálo divadlo Rokoko, premiéra r. 2012.